

Õiguskantsler

Lp Kätlin Sipelgas
Juhataja
Hellenurme Kodu
AS Lõuna-Eesti Hooldekeskus
info@hooldekodu.ee

Teie nr

Meie 08.05.2019 nr 7-9/180870/1902343

Kontrollkäik AS Lõuna-Eesti Hooldekeskuse Hellenurme Kodusse

Austatud Kätlin Sipelgas

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 11.–12.06.2018 ette teatamata AS Lõuna-Eesti Hooldekeskuse Hellenurme Kodu (edaspidi: hooldekodu) eri- ja üldhooldusteenuse osakondade tegevust ja inimeste elamistingimusi.

Tegevusjuhendajad, hooldajad ja meditsiinitöötajad on klientide kinnitusel abivalmid ja tähelepanelikud. Hea on see, et hooldekodus on tööpäeviti kohal meditsiiniõed ning kord kuus tegelevad hooldekodu elanikega perearst ja psühhiaater. Inimeste terviseandmed ja ravimite manustamine dokumenteeritakse hoolikalt. Töötajate omavaheline infovahetus on enamikus osakondades hästi organiseeritud. Liikumisjuhid hoolitsevad selle eest, et ka suurema abivajadusega kliendid pääseksid õue. Korraldatakse ühistegevusi ja ekskursioone. Hea mulje jätsid füsioteraapia- ja massaažituba ning käsitööruum. Toitlustamisel arvestatakse klientide erivajadustega. Kliendid kiitsid hooldekodu sauna.

Rahul ei saa olla sellega, et õhtuti ja öösi ei ole hooldekodu erihoolekande osakondades tööl nii palju tegevusjuhendajaid, nagu seadus ette näeb. Tegevusjuhendajatele peab võimaldama seadusega ettenähtud koolitusi. Privaatsuse tagamiseks tuleb võimaldada inimestel tualettruumi ust lukustada. Magamistoad tuleb muuta hubasemaks. Päevakavas ette nähtud tegevustest peab kinni pidama. Kliendi magamistoa ust ei tohi lukustada nii, et inimene seda ise avada ei saa.

Üldhooldusteenuse osakondades peaks kvaliteetse teenuse osutamiseks olema samuti rohkem töötajaid, sest hooldekodus elab palju suure hooldusvajadusega lamajaid ja dementseid inimesi. Mustamäe ja Mõisa korpuse olmetingimusi tuleb parandada. Hoolikamalt peab järgima tervisekaitsenõudeid ning rohkem tegelema liikumisraskustega inimeste aktiveerimisega. Abi oleks paremini kättesaadav, kui hooldekodu kõigis üksustes oleks toimiv abi kutsumise süsteem.

Kontrollkäigu ajal osutati hooldekodus ööpäevaringset erihooldusteenust 70 inimesele ning üldhooldusteenust 204 inimesele. Teenust pakutakse kolmes hoones. Peamajas asuvad klientide toad neljas majatiivas, mida ühendab nii-öelda tugiteenuste hoonetiib (samas asub ka meditsiinosakond). Peale selle on hooldekodu elanikud majutatud peamajast eemal paiknevatesse Mustamäe ja Mõisa hoonetesse. Üldkasutatavates ruumides kasutatakse kaamerapilti salvestavat videovalvet.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Õiguskantsleri nõunikud tegid koos tervishoiuekspertidega ringkäigu hooldekodu ruumides, tutvusid asutuse dokumentidega ning vestlesid klientide ja personaliga.

1. Üldhooldusteenuse osakonnad

Üldhooldusteenust osutatakse kolmes hoones. Peahoones asuvas esimeses korpuses on 49 voodikohta ning neljandas korpuses 70 voodikohta (neist esimesel korrusel 36 ja teisel korrusel 34). Peahoone on ehitatud hoolekandeteenuste osutamiseks, hoone on liikumisraskustega inimestele ligipääsetav ning neljandas osakonnas asub lift. Hoones paiknevad ka huvitegevuse ruumid ning meditsiiniosakond.

Mõisa hoones pakutakse üldhooldusteenust 31 inimesele. Elanikud on majutatud kahele korrusele (sh soklikorrusele). Olmetingimused on kehvad. Ajaloolise hoone eripärade (kõrged lävepakud, kitsad ukseavad) tõttu võib piiratud liikumisvõimega inimestel olla seal liikumine raskendatud. Soklikorrusel asub saun.

Mustamäe tänaval asuvas üksuses elas 47 inimest. Hoolekandetasutus asub endises kolmekorruselises 12 korteriga elamus, kus kahe trepikoja korterid on omavahel ühendatud ning teisel korrusel asub ka puhke- ja söögiroom. Majas ei ole lifti, mistõttu võib piiratud liikumisvõimega inimestel olla seal keeruline liikuda. Olmetingimused on kesised.

1.1. Turvalisus ja hooldamine

Igas üldhooldusteenuse üksuses töötab ööpäev läbi valvevahetuses üks hooldaja ning päeval (08.00–19.00) ka hooldaja abi. Vaid neljandas osakonnas on päeval peale hooldaja tööl kaks hooldaja abi. Neljandas osakonnas ning Mustamäe ja Mõisa majas peab hooldaja õhtuti ja öösiti üksi tööl olles vastutama mitmel korrusel paiknevate tubade elanike eest. Nii on neljandas osakonnas hooldaja öisel ajal valves esimesel korrusel. Teisel korrusel teeb hooldaja öösiti vaid ringkäigu. Mustamäe majas peab hooldaja vastutama aga koguni kolmel korrusel elavate klientide heaolu eest. Hooldekodus on töötajate väljakutse süsteem olemas I ja IV osakonnas, kuid silma jäi, et mitmetes tubades (eriti neljandas osakonnas) ei olnud kutsunginupud/-nöörid töökorras. Mustamäe ja Mõisa hoones abi kutsumise süsteem puudus.

Kõik kutsunginupud ei tööta ja kõikjal neid ei ole. Sestap annavad inimesed abivajadusest teada hõikudes, telefoni teel või paluvad kaaslastel abi kutsuda. Mustamäe ja Mõisa hoone magamistubade paigutuse tõttu (hoone on koridoridega liigendatud, mõned toad jäävad hooldajate valveruumidest kaugele ja magamistoad asuvad mitmel korrusel) ei pruugi hooldaja hõikumist kuulda. Hõikumine võib olla kurnav või ka alandav ning rikkuda kaaslaste rahu. Mõni inimene ei pruugi õhtusel ja öisel ajal telefonitsi abi kutsumisega hakkama saada. Tõhusa abi kutsumise süsteemi puudumisel võib keegi jääda abita või märgatakse tema abivajadust liiga hilja.

Suur osa hooldekodu elanikest vajab abi pesemisel ja muudes hügieenitoimingutes. Paljud neist kasutavad mähkmeid. Hooldekodu päevaplaani järgi vahetatakse märkmeid kaks korda päevas, töötajate kinnitusel tehakse seda vajaduse korral ka tihedamini. Esimese ja neljanda osakonna tubades oli tunda ebameeldivat lõhna. Mõned kliendid ütlesid, et mähkmevahetust tuleb vahel kaua oodata, sest hooldajatel on palju tööd ning ootamine võib põhjustada ebamugavust ja halba enesetunnet.

Üldhooldusteenusel olevate klientide toimetulek ja inimväärne elu sõltub paljuski nendega vahetult tegelevatest hooldekodu töötajatest. Hooldekodu peab looma inimestele turvalise keskkonna ja tagama nende toimetuleku ([SHS](#) § 20 lg 1). Hooldekodu töötajad on kohustatud tegema hooldusplaanis määratud hooldustoiminguid ning andma inimestele muud vajalikku abi. Selleks peab hooldekodus olema piisav arv töötajaid.

[Seadus](#) ei sätesta üldhooldekodule nõutavat minimaalset töötajate arvu. Selle määratlemisel tuleb arvestada hooldekodu kohtade arvu, inimeste abivajaduse, hoonete, territooriumi ja asutuse muude eripäradega. Hellenurme Kodu puhul on määrav, et teenust osutatakse eraldi asuvates üksustes, mistõttu ei pruugi töötajate abi ja tugi olla hõlpsasti kättesaadav. Samuti tuleb arvestada, et hooldekodus on palju lamajaid ning dementsuse diagnoosiga inimesi, kes vajavad rohkem tähelepanu kui teised kliendid

Kui hooldajad peavad liikuma mitme korruse vahel, lahendama probleemseid olukordi ning tegelema individuaalset tähelepanu vajavate inimestega, on neil keeruline igapäevaste vajadustega arvestada. Mõni hooldekodu elanik võib seetõttu jääda õigel ajal abi ja hoolitsuseta. Nii ei ole tagatud klientide inimväärne kohtlemine. Personalipuudus võib [suurendada ka klientide väärkohtlemise riski](#). Hooldajad on äärmiselt ülekoormatud ega jõua tegeleda kõigi terviseseisundi säilitamiseks vajalike tegevustega (nt võimelda lamajatega, viia inimesi õue). Ka lamajaid keerata on üksi raske. Samuti ei piisa sellest, kui õhtuti ja öösi on igas osakonnas tööl vaid üks hooldaja. Esimeses osakonnas tuleb sel töötajal vastutada siis 49, neljandas osakonnas 70, Mõisa majas 31 ja Mustamäe korpuses 47 kliendi heaolu eest.

Kliente pestakse üle keha tavaliselt kord nädalas, kuid dokumentidega tutvudes selgus, et mitmel juhul oli intervall ka pikem. Naha- ja nahaaluskudede infektsioonide vältimiseks on lisaks peale igapäevastele hügieenitoimingutele vaja kogu keha pesta vähemalt kord nädalas. Sama tihti tuleb [tervisekaitsenõuete](#) järgi vahetada ka voodipesu.

Hooldekodus on lamajaid, kes ei suuda dušitoolis istuda ning keda pestakse vaid voodis spetsiaalsete kuivpesuvahenditega. Mitmes üksuses on pesemisruum ka sedavõrd väike, et pesemisraamile ruumi ei jätku. Paljudes duširuumides oli dušitool asendatud plastist aiatooliga. Hooldekodul peab olema inimeste eest hoolitsemiseks piisavalt abivahendeid ja teenuse osutamiseks kohandatud keskkond. Kuna üldhooldusteenust pakutakse ka lamajatele, tuleb kliendid paigutada hooldekodus ümber nii, et nende hooldamiseks oleks võimalik kasutada spetsiaalset pesemisraami, mis teeb pesemise mugavamaks nii kliendile kui ka hooldajale. Pesemisruum tuleb vajaduse korral kohandada inimeste vajadustele.

Õiguskantsler tunnustab hooldajate tööd ja pühendumist, kuid palub tagada, et hooldekodus oleks kogu aeg tööl piisavalt palju hooldajaid. Samuti tuleb muretseda küllaldaselt sobivaid abivahendeid ning kaaluda töötajate väljakutse süsteemi paigaldamist kõigisse hooldekodu üksustesse. Õiguskantsler palub jälgida, et mähkmeid vahetataks vastavalt inimeste vajadustele.

1.2. Olmetingimused ja vaba aja sisustamine

[Eesti Vabariigi põhiseaduse](#) (PS) § 10 sätestab inimväärkuse põhimõtte. Kui inimene on sunnitud viibima tingimustes, mille puhul ei ole arvestatud tema tervisliku seisundiga, võib see tekitada temas alaväärsustunnet ja jõuetust.

Hooldekodu kliendid elavad ühe- kuni neljakohalistes magamistubades (palju on kolme- ja neljakohalisi tube). Üldjuhul tuleb kliendid majutada ühe- või kahekohalistesse

magamistubadesse. Olulise kõrvalabi vajaduse ja sügava liitpuudega elanike magamistuba [võib olla](#) maksimaalselt neljakohaline. Ruumikitsikus võib tekitada inimeste vahel pingeid ja turvalisusprobleeme. Magamistoa voodikohtade arvu nõue on kehtestatud ka selleks, et kaitsta inimeste tervist ja tõkestada haiguste levikut.

Mõisa majas on suuremad ruumid jagatud kergvaheseintega väiksemateks aladeks. Kõik vaheseinad ei ulatu laeni. Nii Mõisa kui ka Mustamäe majas on läbikäidavaid tube, kus inimesed peavad oma tuppa pääsemiseks liikuma läbi teise magamistoa. Mõlemas majas oli ka tube, kus läbikäidava toa magamisruum oli eraldatud vaid kardinaga. Mitmes kardinaga eraldatud toas oli liialt vähe ruumi, et seal saaks vabalt liikuda ja kasutada vajalikke abivahendeid (nt potitooli ja ratastooli) ning privaatsuse tagamiseks sirmi. Mõnes toas olid voodid lükatud seina äärde, nii et mõlemalt poolt neile ligi ei pääsenud.

Seina asemel ei sobi kasutada laeni mitteulatuvaid kergvaheseinu ega dušikardinaid, sest inimese magamistuba on olemuslikult tema privaatsfäär. Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee on [märkinud](#)¹, et olukorras, kus magamistoad ei ole üksteisest korralikult eraldatud (nt vahesein on poolik), ei ole tagatud inimeste privaatsus ega rahu, sest külgnevast toast kostab vestlust ja müra. Inimese voodi peab asuma privaatsetes majutusüksuses. Isegi kui inimesed ei ole väljakujunenud elukorralduse vastu, peab nende eraelu kaitseks ja inimväärikuse tagamiseks leidma parima majutusviisi.

Tubade sisustamisel tuleb jälgida, et ruumide mõõtmed, sisustus ja mööbli paigutus võimaldaks õendusabiteenuse osutajatel voodite juurde pääseda mõlemalt poolt. Magamistubades peavad olema [kehtiva korra järgi ette nähtud mööbliesemed ja muu varustus](#). Hoolekandeametuse tervisekaitsealaste järgimisest ei saa hooldekodu loobuda ka siis, kui klient või tema lähedased on selleks nõusoleku andnud (st nad on tutvunud teenuse osutamise tingimustega ja otsustanud ikkagi lepingu sõlmida).

Inimväärikuse tagamisel on oluline privaatsus,² eriti hügieeni- ja hooldustoimingute tegemisel. Mitmes hooldekodu magamistoaas olid potitoolid, kuid puudusid neid ülejäänud toast (ja toakaaslastest) eraldavad sirmid või vahekardinad. Mõnes magamistoaas olid sirmid olemas.

Mitmekohalistes magamistubades, mille elanikest vähemalt üks tarvitab potitooli, peavad privaatsuse tagamiseks olema ka sirmid või kardinad.³ Oluline on tagada privaatsus kõigi hügieenitoimingute tegemisel (nt mähkmete ja uriinikoti vahetamine, sidumised, pesema viimine) – ka juhul, kui inimene ise ei nõua sirmi või kardina kasutamist. Privaatsuse tähtsust on rõhutatud ka [üldhooldusteenuse kvaliteedijuhises](#).

Mõisa majas asuva duširuumi aken oli kontrollkäigu ajal katmata, nii et õues jalutavatel inimestel oli võimalik ruumi sisse vaadata. Tähtis on, et inimesele tagataks intiimseteks toiminguteks (pesemine, WC kasutamine) privaatsus.

Mitmes Mustamäe ja Mõisa hoone magamistoaas puudus ruloo või tihedast kangast kardin, millega saaks akna täielikult katta. Magamistoaas peab olema loomulik valgus, kuid igas toas peab saama soovi korral ka akna kinni katta, et ere päikesevalgus toaelanikke ei segaks ning suvel ei läheks

¹ Vt p 114

² EIK otsus [Kalashnikov vs. Venemaa](#), avaldus nr 47095/99, p 99.

³ Õpik-käsiraamat hooldustöötajatele „Hoolides ja hoolitsedes“ juhhib samuti hooldaja tähelepanu abivajaja privaatsuse austamisele ning sirmide või kardinade kasutamisele intiim- ja hügieenitoimingute tegemisel. (M. Jaanisk jt. Hoolides ja hoolitsedes. Õpik-käsiraamat hooldustöötajatele. Tartu Tervishoiu Kõrgkool. Kirjastus Argo, 2015.)

toas palavaks. Mõisa majas olid mõnes toas vaid kerged läbipaistvad kardinaad, mis ei katnud kogu akent. Soovitav on paigaldada igasse magamistuppa valguse reguleerumist võimaldavad aknakatted.

Liikumiskustega klientidel on ratastooli ja ratastugiraamiga liikudes keeruline ületada kõrgeid lävepakke. Peamaja on kohandatud liikumiskustega inimeste vajadustele, kuid Mõisa ja Mustamäe hoones puuduvad ratastooliga liikumiseks sobiva kaldega pandused (või trepil liikumise abivahendid) ja uksepaku tasandused. Kui hoones olev ja väljapääsuks kasutatav liikumistee ei ole kohandatud liikumiskustega inimeste erivajadustele, peavad nad teistelt rohkem abi paluma. See koormab abistajaid ning võib hooldekodu elanikus tekitada alaväärsustunnet. Inimene võib kukkumiskartuse või liikumistakistuse tõttu loobuda aktiveerivast tegevusest (näiteks õues jalutamisest), milles ta on võimeline osalema ning millest ta on ka huvitatud. Mõisa majas oli võimalik ratastooliga pääseda näiteks rõdule, kuid õue mitte. Liikumisvõimaluste parandamiseks saab põrandapinna katet tasandada, lävepakud asendada õhemate liistudega vms.

Peamaja koridorides oli kontrollkäigu ajal tunda suitsuhaisu. [PS](#) § 28 lõikest 1 tulenev õigus tervise kaitsele hõlmab ka seda, et saastatud siseõhk ruumides ei mõjuks isikute tervisele halvasti. Inimestele tuleb üldhooldusteenusel viibimise ajal tagada sisekliima, mis ei kahjusta nende tervist. Tubakasuits on tervisele kahjulik ning ohustab nii aktiivseid kui ka passiivseid suitsetajaid. Suitsetamine tuleb korraldada sellisel moel, et tagatud oleks inimeste tervise kaitse ning et suitsuhais ei leviks magamistubadesse. Selleks on õigusaktidega kehtestatud [suitsetamisruumide ja -alade](#) kohta kindlad tingimused.

Hooldekodu elanike vaba aja veetmise ja mõtestatud tegevuste korraldamisega tegelevad kolm liikumisjuhti ning kaks huvijuhti. Tingimused elanike vaba aja sisustamiseks ja nende aktiveerimiseks on head. Hooldekodus korraldatakse sageli üritusi, olemas on käsitööruum ning raamatukogu, osakondades on ühistegevuse ruumid. Liikumisjuhid ja huvijuhid tegelevad ka ööpäevaringsel erihooldusteenusel viibivate inimestega, mistõttu on nende tähelepanu üldhoolduse klientidele suunatud vaid osaliselt. Enamik tegevusi toimub peamajas. Liikumisjuhid käivad päevakavas märgitud tegevusi korraldamas Mustamäe ja Mõisa majades üks kord nädalas. Lamavate klientidega püütakse tegelda ka individuaalselt, aga kuna inimesi on palju, võib see olla keeruline.

Kuigi hooldekodu on püüdnud korraldada elanike vaba aja sisustamist, jäi inimestega vesteldes mulje, et paljud neist pakutavates ettevõtmistes siiski ei osale, neid valdas tegevusetus. Mitmed suurema abivajadusega hooldekodu elanikud märkisid, et sooviksid rohkem õues jalutama käia. Mõni hooldekodu elanik oli viimati õues käinud mitu kuud tagasi, kuigi ilmad olid olnud väga ilusad. Mustamäe ning Mõisa majade elanikud ütlesid, et tavaliselt nad peamajas pakutavates tegevustes ei osale. Samas avaldasid nad soovi, et töötajad neid jalutuskäikudel rohkem toetaksid: nii saaksid nad parandada oma liikumisvõimet. Töötajate selgituste järgi on liikumisjuhtide ülesanne inimesi ka õues jalutamisel abistada.

Kui inimeste vaba aja sisustamisele ja nende aktiveerimisele ei pöörata piisavalt tähelepanu, võivad nad muutuda oma elu ja käekäigu suhtes passiivseks. Liikumisvaegusest põhjustatud probleemide ennetamiseks on piiratud liikumisvõimega inimeste aktiveerimine ning tegevusteraapia väga oluline. Nii saavad nad säilitada liigeste liikuvust, lihaste tugevust ja ennetada tüsistusi, mida põhjustab pikaajaline lamamine. Oluline on, et ka suurema liikumispuudega või voodihaigetele inimestele pakutaks jõukohast tegevust. Need inimesed ei peaks olema kuude kaupa vaid siseruumides, neile peab andma võimaluse värskes õhus viibida.

Inimeste suurema abivajadusega tuleb arvestada personali koosseisu ning tööülesannete planeerimisel, et personalinappus ei takistaks klientidega tegelemist.

CPT [standardite](#)⁴ kohaselt peab teenusel olevatel inimestel olema võimalus iga päev vähemalt tund aega värskes õhus viibida. CPT [on rõhutanud](#)⁵, et ka ratastooli kasutajad peavad saama õues käia ning vajaduse korral tuleb neid selles igakülgsest abistada – näiteks peaks sel puhul saama kasutada spetsiaalset tõstukit.

Õiguskantsler soovib parandada hooldekodu olmetingimusi, ligipääsetavust ning järgida hoolikamalt [tervisekaitseõudeid](#). Hooldekodu elanikele tuleks pakkuda rohkem mõtestatud tegevust, milles saaksid osaleda ka suurema abivajadusega kliendid, ning abistada neid õue minemisel. Oluline on alati tagada inimeste privaatsus intiimsete toimingute tegemisel.

2. Erihoolekande osakonnad

Ööpäevaringset erihoolekandeteenust osutatakse Hellenurme Kodu peamajas asuvas teises ja kolmandas osakonnas. Mõlemas osakonnas on võimalik erihooldusteenust pakkuda 35 inimesele. Inimesed on majutatud kahe- ja kolmekohalistesse tubadesse. Teises osakonnas on kokku 20 tuba ning kolmandas osakonnas 16 tuba. Kontrollkäigu ajal oli teises osakonnas 42 inimest (35 erihooldusteenusel ja 7 üldhooldusteenusel) ning kolmandas osakonnas 35 inimest.

Personali sõnul on osakonda koondatud inimesed, kellel on sarnased tervisemured ning abivajadus, sõltumata sellest, mis nimetusega teenust nad ametlikult saavad. [SHS](#) § 102 lg 1 p 4 näeb ette, et ööpäevaringset erihooldusteenust tuleb osutada ruumides, mis paiknevad teistest ööpäevaringsete hooldusteenuste ruumidest eraldi. See tähendab, et ööpäevaringsel eri- ja üldhooldusteenusel olevad inimesed tuleks majutada eraldi osakondadesse.

2.1 Tegevusjuhendajate arv ja kvalifikatsioon

Päeval on igas erihoolekande osakonnas tööl kaks tegevusjuhendajat (08.00–19.00). Tööpäeviti on kohal ka erihoolekande osakonna juhataja ning sotsiaaltöötaja. Kõigi klientidega tegelevad Hellenurme Kodus tööpäeviti veel kolm liikumisjuhendajat ning viis meditsiiniõde (kolm õde on täiskoormusega ning kaks abiõde on osakoormusega). Kaks korda nädalas on tööl psühholoog ja füsioterapeut. Öhtul ja öösel on mõlemas erihoolekande osakonnas üks tegevusjuhendaja (19.00–08.00).

Erihooldusteenuse osutaja peab kindlustama klientide turvalisuse, abistama inimesi enese eest hoolitsemisel, arendama iseseisvaks toimetulekuks vajalikke oskusi ning täitma muid seadusega ettenähtud ülesanded ([SHS](#) § 100 lg 1 ja lg 2). Nõuetekohase teenuse tagab muu hulgas piisav hulk kvalifitseeritud töötajaid.

[SHS](#) § 104 lg 1 näeb ette, et ööpäevaringset erihooldusteenust saava 30 täisealise inimese kohta peab ööpäev läbi olema kohal vähemalt üks tegevusjuhendaja. Võttes arvesse inimeste vajadusi, peab väljaspool ööaega olema lisaks veel vähemalt üks tegevusjuhendaja. Seadus sätestab vaid miinimumnõude. Teenuseosutaja peab personali suhtarvu määramisel lähtuma inimeste tegelikust järelevalve- ja juhendamisevajadusest.

---

⁴ Vt p 37.

⁵ Vt p 121.

Hommikul ja päeval on Hellenurme Kodu erihoolekande osakondades personali piisavalt. Positiivne on see, et tööpäeviti on hooldekodus peale tegevusjuhendajate ka muud spetsialistid: liikumisjuhendajad, meditsiiniõed, füsioterapeut.

Samas elab hooldekodu mõlemas osakonnas rohkem kui 30 ööpäevaringset erihooldusteenust saavat klienti. See tähendab, et tegevusjuhendajaid peab olema õhtuti ja öösiti tööl rohkem, kui praegu on: mõlemas ööpäevaringse erihooldusteenuse osakonnas peab seaduse kohaselt olema ööpäev läbi tööl vähemalt kaks tegevusjuhendajat.

Mitmeid erihoolekande osakondade inimesi tuleb abistada ja juhendada ka kõige tavapärasemas tegevuses (söömine, riietumine, hügieenitoimingud jms). Tegevuste päevaraamatu sissekannete järgi äratub tegevusjuhendaja mõned inimesed juba kell 5 hommikul, et alustada hügieenitoimingute ja riietamisega. Põhjus on selles, et varahommikul valmistab kliente päevaks ette vaid üks tegevusjuhendaja, kes hiljem alustades ei jõuaks kõiki ülesandeid täita. Samas peab osakonna kodukorra kohaselt öörahu kestma kella 7-ni.

Väljaõppinud tegevusjuhendajatest ([SHS](#) § 86) sõltub otseselt ööpäevaringselt erihooldusteenusel viibivate inimeste ohutus ja heaolu. Enamik hooldekodu tegevusjuhendajatest on saanud ööpäevaringsel erihooldusteenusel viibivate inimestega töötamiseks nõutava täienduskoolituse ([SHS](#) § 86 lg 1 p 1). [Majandustegevuse registri](#) kohaselt on paar töötajat vajalikule koolitustele registreeritud juba ammu, kuid koolituse läbimise kohta teave puudub. Alates 2020. aastast ei piisa tegevusjuhendajana töötamiseks üksnes koolitusele registreerumisest⁶.

Õiguskantsler palub korraldada nii, et tegevusjuhendajad saaksid osaleda seadusega nõutud koolitusel. Hoolitsege palun ka selle eest, et ööpäevaringse erihoolekande osakondades oleks pidevalt kohal seadusega ettenähtud arv töötajaid.

2.2 Olmetingimused ja hügieen

Erihoolekande osakondade kliendid on majutatud kahe- ja kolmekohalistesse tubadesse. Mõlemas osakonnas on nii mehi kui ka naisi. Ühte magamistuppa majutatakse samast soost kliendid. Magamistoad on erineva ilmega, mõned hubasemad, teised üsna askeetlikud. Kõikides magamistubades on öökapid ja ka suuremad riidekapid, akende ees kardinaid.

Klientidel on võimalik minna oma toast otse piiratud sisehoovi terrassile. Osakonnasisesed ühistegevuse alad on kaunistatud toalilled, piltide ning klientide käsitööga. Igas osakonnas on ka suitsetamisruum. Enamasti on kahe toa peale ühine tualettruum (WC ja dušš), mis on kohandatud ka ratastoolikasutajate vajadustele. Tualettruumide ja magamistubade uksi ei saa lukustada. Osakonna koridorides on videovalve, kuid magamistubades mitte.

Mõlemas erihoolekande osakonnas on lamajaid ning teisi mähkmeid kasutavaid kliente. Graafiku kohaselt vahetatakse mähkmeid kaks või kolm korda ööpäevas, kuid töötajate sõnul vajaduse korral ka tihedamini. Töötajate kinnitusel ei ole inimesele ettenähtud mähkmete arv piiratud. Samas arvasid mõned kliendid, et ei saa palutud puhast mähet piisavalt kiiresti, mis põhjustab ebamugavust ning halba enesetunnet. Personal abistab inimesi ka pesemisel. Paar korda kuus saab käia hooldekodu saunas.

⁶ [SHS](#) § 160 lõigete 3, 4 ja 5 järgi võib kuni 31.12.2019 osutada teenust ka tegevusjuhendaja, kes on vajalikule koolitusele registreerunud.

Peaaegu kõigis tualettruumides on kaks ust, mis avanevad kahte magamistuppa. Tualeti ust ei ole võimalik lukustada. Seega saab tualettruumi igal ajal takistamatult siseneda. Nõnda ei ole tagatud inimeste privaatsus. CPT on psühhiaatriaahaglatega seoses [märkinud](#)⁷, et naispatsiendid võivad olla eriti haavatavad ning neile tuleb tagada kaitstud ja privaatsust võimaldavad tualett- ja pesemisruumid. Inimväärsed elutingimused ei ole tagatud, kui inimesele ei võimaldata intiimtoimingute tegemise ajal privaatsust⁸. Tualett- ja duširuumide ustele tuleks paigaldada seestpoolt suletavad nn liblikaga lukud, mida töötajad saaksid vajaduse korral väljastpoolt avada.

Erihooldusosakonna klientide magamistoad tuleks muuta hubasemaks, kuna paljud neist inimestest elavad hooldekodus pikka aega. Näiteks võiks klientidel lubada tuua tuppa rohkem toataimi. Magamistubade seinu võiks kaunistada fotode, piltide või maalidega. Ka CPT on [rõhutanud](#)⁹, et ruumide kaunistamine on hooldekodude elanikele oluline. Sobivaks keskkonnaks peetakse tingimusi, mis loovad positiivse, terapeutilise õhkkonna: tagavad igale inimesele piisava ruumi, valguse, sobiva temperatuuri ja ventilatsiooni, asutuse rahuldava üldseisukorra ning kus erilist tähelepanu on pööratud magamistubade ja vaba aja ruumide kaunistamisele.¹⁰

Klientide tubades võis märgata sipelgaid. Mõnes toas oli putukaid päris palju ning nad sattusid muu hulgas ka klientide joogitassidesse. [Tervisekaitse nõuete](#) kohaselt ei tohi ruumides olla kahjurputukaid¹¹. [Rahvatervise seaduse](#) § 12 lg 7 paneb hoone omanikule kohustuse rakendada ennetavaid meetmeid ja tagada kahjurputukate tõrje.

Õiguskantsler palub hooldekodul inimeste privaatsuse tagamiseks paigaldada tualettruumide ustele libliklukud. Jälgima peaks, et mähkmeid vahetataks alati siis, kui selleks tekib vajadus. Erihoolekande osakonna magamistube võiks rohkem kaunistada. Hooldekodus on vaja tõhusamalt teha putukatõrjet.

2.3 Turvalisus

Hellenurme hooldekodus ei ole eraldusruumi. Personali sõnul ei ole selle järele ka vajadust. Kui mõni hooldekodu elanik käitub agressiivselt, kutsutakse politsei või kiirabi. Üldiselt helistab töötaja politseisse personali toast, kuhu ta saab varjuda, kui kliendi käitumine muutub ohtlikuks. Appi saab kutsuda ka kolleege teistest osakondadest. Kaasaskantavaid häirenuppe tegevusjuhendajatele antud ei ole.

Hea on, et inimeste magamistubadesse ja tualettruumidesse on paigutatud personali väljakutsumise seadmed. Kutsungisüsteem on töökorras, kuid tubades, kus on kolm voodit, on kutsunginupp vaid kahe voodi juures. Personali väljakutsumise süsteem aitab hooldekodul tagada inimeste turvalisuse (SHS §102 lg 3), seega peaks abi kutsumise nupp olema kättesaadav kõikidele klientidele. CPT on [rõhutanud](#)¹², et abi kutsumise süsteem on eriti oluline lamajate jaoks.

Probleemide ennetamiseks püütakse omavahel paremini sobivad inimesed ühte magamistuppa paigutada. Klientidel on soovi korral võimalik magamistuba ka vahetada. Üldjuhul oskavad

⁷CPT aruanne, p 122.

⁸ EIK otsus [Kalashnikov vs. Venemaa](#), avaldus nr 47095/99, p 99.

⁹ CPT aruanne, p 150.

¹⁰ Report to the United Nations Interim Administration in Kosovo (UNMIK) on the visit to Kosovo carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 21 to 29 March 2007, CPT/Inf (2009) 3, p 108.

¹¹ Sotsiaalkaitseministri 21.12.2015 määruse nr 75 „[Tervisekaitse nõuded erihoolekandeteenustele ja eraldusruumile](#)“ § 11 lg 5.

¹² CPT aruanne, p 94.

tegevusjuhendajad hooldekodu elanike ärevust maandada. Näiteks vestlevad nad kliendiga, pakuvad neile rahustuseks süüa või kaasavad huvitavasse tegevusse. Alati ei õnnestu klientide käitumisest tingitud ohtlikke olukordi siiski ennetada.

Arvestades sellega, et paljudel hooldekodu klientidel esineb psüühikahäireid, peab erihooldusosakondade personal olema valmis ootamatuid olukordi lahendama: näiteks võib mõni inimene muutuda äkki väga ärevaks või vajada kiiresti abi. Mõnikord saavad kliendid hooldekodusse joobeseisundis. Samuti võib klientide vahel tekkida konflikte. Osakonna elanike heaolu ja turvalisuse eest vastutab öösiti ja öhtuti vaid üks tegevusjuhendaja. Vajaduse korral saab ta kutsuda appi teise osakonna tegevusjuhendaja, kuid tema ei tohiks enda osakonna inimesi samal ajal järelevalveta jätta. Keeruliste olukordadega hakkamasaamine sõltub töötajate väljaõppest ja kogemusest. Selleks et tagada turvaline töökeskkond, peab olema pidevalt kohal piisavalt palju töötajaid ning iga töötaja peab saama vajaduse korral kiiresti abi kutsuda.

Vestlustest klientidega selgus, et töötajad lukustavad ööseks kliendi magamistoa ukse, kui klient seda soovib. Mitmed inimesed peavad seda vajalikuks, sest osal hooldekodu elanikest on tavaks osakonnas öösel ringi liikuda, mistõttu võivad nad sattuda ka võõrasse magamistuppa. Kui magamistoa uks on lukus, ei saa kliendid seda seestpoolt avada.

Õiguskantsler on varem [öelnud](#), et lubatud ei ole olukord, kus mitu potentsiaalselt abi vajavat klienti on terveks ööks lukustatud ühte magamistuppa, ilma et neil oleks võimalik sealt väljuda ning kiiresti abi kutsuda ja saada.

Kui hooldekodu elanikud soovivad oma magamistoa ukse lukustada, siis peab neil olema võimalik soovi korral ka uks avada. Ka hooldekodu töötajad peavad kiiresti pääsema inimese tuppa, kui selleks vajadus tekib (nt kliendi ootamatu tervisehäire korral). Lahenduseks võivad olla nn liblikaga lukud, mida töötajad saavad avada väljastpoolt.

Kodukorras on kirjas, et kui inimene rikub oma vaimse seisundi tõttu kodukorda, saavad hooldekodu töötajad kasutada tema suhtes meditsiinilisi vahendeid, sealhulgas ohjeldus- või eraldamismeetmeid. Selle kohta näeb hooldekodu kodukord ette, et kliendile võidakse anda psühhiaatrilist esmaabi, eraldada ta teistest kuni politsei saabumiseni või toimetada ta psühhiaatriahaiglasse.

SHS § 107 näeb ette, et kui ööpäevaringse erihoolekande osakonna kliendi käitumine muutub ohtlikuks, võib paigutada ta kuni kolmeks tunniks eraldusruumi. Seejuures ei tohi inimest jätta või lukustada ükskõik millisesse ruumi, vaid eraldamiseks kasutatav ruum peab vastama eraldusruumi kohta esitatud [nõuetele](#). Teenuseosutaja peab kindlustama nii teiste hooldekodu elanike kui ka eraldatu turvalisuse. Inimese eraldusruumi paigutamisest peab viivitamata teavitama kiirabi või politseid (SHS § 107 lg 5), kes saab toimetada kliendi psühhiaatriahaiglasse. Seadus ei luba erihooldusteenuse osutajal manustada ohtliku käitumisega inimesele tema tahte vastaselt ravimeid või rakendada tema suhtes muid ohjeldusmeetmeid peale eraldusruumi paigutamise. Hooldekodu kodukorra punktid, mis annavad personalile õiguse meditsiiniliseks sekkumiseks või ohjeldusmeetme rakendamiseks (välja arvatud eraldusruumi paigutamine), on seadusega vastuolus.

Kui erihoolekande osakondades tuleb ette kliendi käitumisest tingitud ohtlikke olukordi, mille lahendamiseks on vaja klient teistest eraldada, siis peab hooldekodus olema ka spetsiaalne eraldusruum. Ööpäevaringse erihooldusteenuse osutaja on pädev ise otsustama, kas ta vajab

eraldusruumi või mitte¹³. Kuna Hellenurme Kodus selline ruum puudub, ei ole ka reaalselt võimalust eraldamist rakendada, hoolimata sellest, et niisugune meede on seadusega lubatud ning ka kodukorras kirjas.

Õiguskantsler palub viia hooldekodu kodukord seadusega kooskõlla, kodukorras ei tohi lubada keelatud mõjutusmeetmete kasutamist. Inimesi võib teistest eraldada vaid seaduses sätestatud alustel ning eraldamiseks võib kasutada üksnes selleks ette nähtud nõuetekohast ruumi.

2.4 Arendavad tegevused

Hooldekodus on head tingimused ja vahendid arendavaks tegevuseks. Igas osakonnas on ühistegevuse ruumid. Majas on ka käsitöötuba (tegevusruum) ning suur saal aktiivseks tegevuseks (nt tantsimine, laulmine, sportimine). Füsioteraapiatoas asuvad treeninguseadmed ja muud kehalisteks harjutusteks vajalikud vahendid.

Erihoolekande osakondade kliente juhendavad osakonnas tegevusjuhendajad. Hooldekeskuse liikumisjuhid aitavad liikumiskustega inimesi õue. Tegevustoas ja saalis korraldavad tegevust üldjuhul hooldekeskuse huvijuhid, mõnikord ka tegevusjuhendajad. Peale selle korraldab hooldekodu ekskursioone, tähtpäevaüritusi ning kutsub majja esinejaid.

Erihoolekande osakondades on stendidele välja pandud osakonna päevakava ja nädala tegevuskava. Nädalakavas on kirjas, mis kellaajal ja mis tegevusi esmaspäevast reedeni korraldatakse (näiteks laulukoor, kepikõnd, mälumäng, tantsimine jms). Kliendid ei pruugi ajakavast ise kinni pidada, seetõttu vajavad paljud neist juhendamist ja tegevusse kaasamist. Kaasamine on tegevusjuhendajate ülesanne.

Tegevusjuhendajad peavad tegevuste kohta päevaraamatut, kuhu märgitakse, mis tegevusi päeva jooksul on korraldatud ning kes neis osales. Paevaraamatust selgub, et üsna tihti ei peeta nädalakavast kinni. Näiteks mõne arendava tegevuse asemel on päevaraamatusse märgitud „vaba aeg“, ning kirjeldatud, et inimesed vaatasid telerit ja mõned jalutasid õues. Mõistagi võib päevakavas tulla ette muudatusi, kuid see ei tohiks saada tavapäraseks, muidu kaotab päevakava oma mõtte. Kui huviringid ja muu arendav tegevus ei toimu kokkulepitud ajal, võib see inimesi kurvastada või vihastada ja põhjustada käitumisprobleeme. Arendavat huvitegevust peaks eelistama telerivaatamisele. Ööpäevaringse erihooldusteenuse osutaja ülesanne on hoolitseda selle eest, et iga hooldekodu elanik säilitaks oma oskused ning võimaluse korral omandaks ka uusi (SHS § 100 lg 1). Teenuseosutaja kohustus on juhendada inimest ka aja planeerimisel ja vaba aja sisustamisel (SHS § 100 lg 2 p 1).

CPT on [seisukohal](#)¹⁴, et terapeutiline ja arendav tegevus peab olema tagatud kõigile hooldekodu elanikele. Inimestele peab tegevust pakkuma nende eripära ja abivajadust arvestades, see tähendab, et vajaduse korral tuleb tööle võtta rohkem terapeute, kes klientidega tegeleks. CPT on [märkinud](#)¹⁵, et aktiivsesse tegevusse peab kaasama võimalikult palju kliente ning eriti oluline on arendada nende inimeste oskusi, kes võiksid suunduda kergemale teenusele.

¹³ Sotsiaalkaitseministri 21.12.2015 määruse nr 75 „[Tervisekaitseõuded erihoolekandeteenustele ja eraldusruumile](#)“ § 7 lg 1: „Ööpäevaringse erihooldusteenuse osutajal, kes osutab ööpäevaringset erihooldusteenust ja ööpäevaringset erihooldusteenust sügava liitpuudega isikule, peab nõuetele vastav eraldusruum olema tagatud vajaduse korral.“

¹⁴ CPT aruanne, p-d 156, 160.

¹⁵ CPT aruanne, p 117.

Õiguskantsler palub erihoolekande osakondade töötajatel jälgida, et päevakavast peetaks paremini kinni.

3. Ravimite käitlemine

Ravimite käitlemine on hooldekodus üldjuhul korraldatud nõuetekohaselt. Meditsiiniõed jälgivad hoolikalt, et patsientide ja ravimite kohta peetavad dokumendid oleksid korras. Hooldekodus hoitakse ravimeid meditsiiniõdede ruumides, aga ka tegevusjuhendajate ja hooldajate tubades. Inimeste raviskeemid ja nimelised ravimikarbid on õdede toas lukustatud kappides. Meditsiiniõed viivad nädala jagu ravimeid nimelistes pinalites osakonda, kus neid hoitakse lukustatud kapis. Osakonda viiakse ka arsti määratud ravimid, mida antakse patsiendile vajaduse korral. Ravimeid jagab osakonnas tegevusjuhendaja või hooldaja. Psühhotroopsete ravimite arvestust peavad õed.

Osakondades hoitakse ka mõnd käsimüügiravimit. Tegevusjuhendajad ja hooldajad peavad osakondades käsimüügiravimite manustamise kohta päevikut, kus on kirjas nii kliendi kaebused kui ka ravimi toimeaine kogused. Kontrollkäigu ajal selgus, et hooldekodu esimeses osakonnas sellist päevikut ei peeta.

Ravimi (ka käsimüügiravimi) manustamine tuleb hoolikalt dokumenteerida. See on vajalik selleks, et oleks võimalik kiirabi teavitada, kui patsiendi tervis halveneb. Samuti aitab dokumenteerimine jälgida, et ravimit manustataks kindla aja tagant.

Kontrollkäigu ajal oli ühes osakonnas tähistamata retseptiravim, mille kohta töötajad ei osanud öelda, kellele see on määratud. Mõne kliendi ravimit purustati või leotati vees enne manustamist. Kolmanda osakonna ravimikappi oli jäänud aegunud ravim.

Õiguskantsler on korduvalt [rõhutanud](#)¹⁶, et ravimeid tuleb käidelda nõuetekohaselt. Igale retseptiravimile peab kirjutama patsiendi nime, kellele arst on selle määranud. Kontrollkäigul osalenud tervishoiuekspert märkis, et ravimpreparaatide leotamist tuleb vältida, sest pole teada, kas ja kui palju valesti manustatud ravim imendub. Kui patsient ei taha või ei saa ravimeid võtta, tuleb välja selgitada selle põhjus ja seejärel leida kliendile sobiv ravimivorm (mikstuurid, süstid jne). Kui patsiendil on raske neelata, peab konsulteerima raviarstiga.

Kontrollkäigul selgus, et ühele inimesele vajaduse korral kolm korda päevas määratud ravimi (Diazepeks) viivad meditsiiniõed osakonna hooldaja kätte, kes otsustab ravi vajaduse üle. Õdede selgituste järgi viiakse osakonda korraga kolm tabletti. Psühhotroopsete ravimite hulgast arvatakse tabletid maha siis, kui need on viidud osakonda. Meditsiiniõdedel puudub ülevaade, kuidas osakonda viidud ravimeid manustatakse. Hooldajad nende ravimite manustamist ei dokumenteeri.

Õiguskantsler palub käsimüügiravimite ja vajaduse korral andmiseks väljakirjutatud ravimite manustamine alati dokumenteerida. Samuti tuleb hooldekodul hoolikamalt järgida ravimite käitlemise nõudeid.

4. Tervishoiueksperti hinnang

Kontrollkäigule kaasatud tervishoiueksperti arvamuse koopia on lisatud käesolevale kirjale. Tervishoiueksperti arvamuses toodud tähelepanekute ja soovitude osas palun kujundada

---

¹⁶ Vt p 5 (lk 9–11).

hooldekodul oma seisukoht ning edastada see õiguskantslerile koos vastustega kirjas toodud tähelepanekute kohta.

Teie seisukohta ootan võimalusel hiljemalt 10.06.2019.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Lisa: Tervishoiueksperti arvamus 7 lehel

Koopia: Sotsiaalministeerium, Sotsiaalkindlustusamet, Terviseamet

Eva Lillemaa 693 8439
Eva.Lillemaa@oiguskantsler.ee

Maria Sults 693 8448
Maria.Sults@oiguskantsler.ee